

Inhoud

1.	Voorwoord	3
2.	Slachtofferregistratie	4
2.1	Inleiding	4
2.2	Aantal aanmeldingen	4
2.3	Verzoeken om opvang	4
2.4	Vervoer	5
2.5	Registratiecategorïeën	5
2.6	Aanmelders	5
2.7	Politieregio's	6
2.8	Achtergrondinformatie aangemelde slachtoffers	8
2.8.1	Nationaliteit en land van herkomst	8
2.8.2	Leeftijd en geslacht	9
2.8.3	Slachtoffers met kinderen	9
2.8.4	Gewerkte sectoren	10
2.8.5	Indicatoren van mensenhandel	10
2.8.6	Aangifte en B9	10
2.9	Registratie jeugdprostitutie (webenquête)	11
2.10	Keteninformatisering	11
2.11	Kwaliteitstraject primair proces	12
3.	Zorgcoördinatie	12
3.1	Inleiding	12
3.2	Tekort aan opvangplekken	13
3.3	Categorale opvang/diagnostisch centrum	13
4.	Versterken van de mogelijkheden voor plaatsing en opvang	14
4.1	Inleiding	14
4.2	Rol en werkzaamheden CoMensha in 2008 in de netwerken	14
4.3	Themadag ten behoeve van de netwerken	16
4.4	Kwaliteitsslag in de netwerken	17
4.5	BlinN-activiteiten in de netwerken	17
5.	Voorlichting en informatievoorziening	18
5.1	Inleiding	18
5.2	Voorlichting- en adviseringactiviteiten	18
5.3	Aandacht voor overige uitbuiting	19
5.4	Nieuwsbrief en website	19
5.5	Task Force Mensenhandel	19
6.	Internationale samenwerking	20
6.1	Inleiding	20
6.2	Convenantenoverleg	20
6.3	La Strada International	20
6.4	Roemenië	21
6.5	Landeninformatie	21
6.6	Antillen en Aruba	21
6.7	Compensatie voor slachtoffers	22
6.8	Internationale congressen	22
	Organisatie	23
	Lijst met afkortingen	24

1. Voorwoord

Mensenhandel stond in 2008 stevig in de politieke en publieke belangstelling. CoMensha, het Coördinatiecentrum Mensenhandel, speelde hier proactief en gericht op in.

In 2008 waren er meer aanmeldingen, registraties en verzoeken om opvang en doorplaatsing dan de afgelopen jaren. Er kwamen meer vragen en verzoeken om informatie binnen. En de deskundigheid van CoMensha werd vaak gevraagd tijdens expertmeetings rond diverse thema's, gerelateerd aan de opvang van en hulpverlening voor slachtoffers.

CoMensha was regelmatig in de publiciteit. We gaven veel interviews in diverse media en vroegen hiermee steeds opnieuw aandacht voor de positie van slachtoffers van mensenhandel en voor het tekort aan opvangplekken. Verschillende kamerleden hebben naar aanleiding van de berichtgeving door CoMensha Kamervragen gesteld.

CoMensha bevindt zich in een bewegend veld dat steeds meer in de politieke belangstelling staat. Als landelijk coördinerend middelpunt in de aanmelding, informatie-uitwisseling, registratie en zorgcoördinatie van en rondom slachtoffers van mensenhandel, raken onze werkzaamheden aan die van vele ketenpartners. Een organisatie als CoMensha staat of valt met het commitment van de 'buitenwereld'. Bijvoorbeeld voor het sluitend krijgen van de registratie. Onze groeiende aandacht gaat daarom uit naar relatiemanagement en het creëren van gezamenlijk draagvlak. Steun van het ministerie en de Task Force zijn onontbeerlijk om deze belangrijke zaken volledig te krijgen.

Uit dit jaarverslag blijkt de meerwaarde van CoMensha in de dynamische keten van zorg- en dienstverlening rondom slachtoffers van mensenhandel. CoMensha onderscheidt zich op twee manieren. Enerzijds vanwege de landelijke en centrale kennis- en informatiefunctie. Anderzijds vanwege de dienstverlenende rol ten opzichte van alle organisaties, die zich inzetten voor slachtoffers van mensenhandel. Deze functie wil CoMensha de komende jaren verder uitnutten en beschikbaar stellen.

Mw. drs. I.R. Smidt
Directeur - bestuurder

2. Slachtofferregistratie

2.1 Inleiding

Een belangrijke taak van CoMensha is het registreren van (aanmeldingen van) slachtoffers van menshandel. CoMensha registreert feiten over de aard en omvang van de populatie slachtoffers in Nederland. Ze gebruikt deze voor het signaleren van knelpunten, tendensen en succesfactoren in de uitvoering van het mensenhandelbeleid.

CoMensha wordt regelmatig door het Ministerie van Justitie benaderd om, naar aanleiding van de actualiteit, cijfers te leveren voor het beantwoorden van, onder andere, Kamervragen. Uitgebreide (statistische) overzichten van gegevens stelt CoMensha onder andere ter beschikking aan het Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel. In dit jaarverslag wordt hiervan een selectie weergegeven.

CoMensha is voor de registratiegegevens afhankelijk van andere organisaties. Het kost de helpdesk onevenredig veel tijd om ontbrekende gegevens te achterhalen. Hoewel het nut en de noodzaak van de landelijke registratie door CoMensha door alle ketenpartners wordt onderschreven, zijn de gegevens niet altijd sluitend. De consequente, tijdige en volledige aanlevering van deze gegevens blijft daarom een belangrijk punt van aandacht.

In 2008 is CoMensha gestart met de ontwikkeling van de webenquête jeugdprostitutie. Ook is er een onderzoek uitgevoerd naar keteninformatisering.

2.2 Aantal aanmeldingen

In 2008 zijn er 826 nieuwe slachtoffers van mensenhandel bij CoMensha aangemeld. Dit is een stijging van 15,4% ten opzichte van 2007.

Jaartal	Aantal aanmeldingen
2008	826
2007	716
2006	579
2005	424
2004	405
2003	257
2002	343
2001	284
2000	341
1999	287
1998	228

Voor de stijging van het aantal aanmeldingen ten opzichte van vorige jaren is een aantal verklaringen mogelijk: de toegenomen aandacht voor mensenhandel in de politiek, bij de politie en in de pers en het totaal van inspanningen die CoMensha zich getroost (heeft) om meldingen van verschillende organisaties binnen te krijgen en de registraties compleet te maken.

2.3 Verzoeken om opvang

In 2008 kreeg CoMensha 175 maal de vraag een opvangplek te zoeken voor aangemelde slachtoffers van mensenhandel. De zoektocht naar geschikte opvangplekken varieerde van twee uur tot drie dagen. Helaas moesten we slachtoffers vaak op een noodplek plaatsen om hen daarna, soms via meerdere tijdelijke adressen, definitief onder te brengen. Hierdoor kwamen de opsporing én de hulpverlening ernstig onder druk te staan.

Vraag om opvang 2008

Geplaatst in opvang	131
Opvang niet meer nodig, cliënt heeft zelf onderdak gevonden	30
Cliënt is vertrokken voordat opvang gevonden was	6
Nog geen plek gevonden	8
Totaal	175

Voor acht cliënten is geen opvangplek gevonden. Deze cliënten verblijven in een AZC. Deze cliënten hebben een dak boven hun hoofd, maar dit biedt onvoldoende hulpverlening en veiligheid. Dit is een zeer verontrustende situatie. CoMensha vraagt via alle mogelijke kanalen aandacht voor het tekort aan opvangplekken. Vanuit haar landelijke kennis- en expertisefunctie draagt ze bij aan het creëren van meer geschikte plaatsen.

2.4 Vervoer

CoMensha heeft regelmatig problemen met het tijdig vervoeren van cliënten, bijvoorbeeld vanuit detentie naar de opvang. We hebben afgelopen jaar veel tijd gestoken in overleg met diverse partijen over dit probleem. Inmiddels is het Ministerie van Justitie gestart met het ontwerpen van een regeling. In deze regeling zal onder andere worden opgenomen dat cliënten door de dienst Vervoer en Ondersteuning van detentie naar een opvangplek vervoerd zullen worden.

2.5 Registratiecategorïen

Aanmeldingen van slachtoffers van mensenhandel vallen uiteen in drie categorieën:

Registratie

Aanmeldingen die geregistreerd worden om een beeld te krijgen van de omvang van de groep slachtoffers, maar die geen hulp- of adviesaanvraag in zich hebben.

Registratie en Opvang

Aanmeldingen van slachtoffers die een opvangplaats nodig hebben. CoMensha bemiddelt in het vinden van een plek en coördineert de begeleiding. Dit is inclusief de werkzaamheden ten behoeve van cliënten die in voorgaande jaren als nieuw zijn geregistreerd.

Registratie, Informatie en Advies

Het registreren van vragen van hulpverleners, politie en particulieren over een aspect van de begeleiding of situatie van een slachtoffer. Het betreft hier vragen over cliënten die niet in de opvang verblijven, maar zelfstandig wonen. CoMensha doet voor deze cliënten vaak ook de zorgcoördinatie (zie hoofdstuk 3).

Voor het jaar 2008 geeft dit het volgende beeld:

Categorie aanmeldingen

	2008	2007	2006	2005
Registratie	533	454	283	220
Registratie en Opvang	175	133	229	121
Registratie, Informatie en Advies	118	129	67	83
Totaal	826	716	579	424

2.6 Aanmelders

CoMensha registreert de organisaties die slachtoffers van mensenhandel melden. De politie en Koninklijke Marechaussee hebben een meldplicht voor niet-Nederlandse slachtoffers, vastgelegd in het hoofdstuk B9 van de Vreemdelingencirculaire 2000. Andere organisaties hebben deze plicht niet. Er bestaat geen meldplicht voor Nederlandse slachtoffers van mensenhandel, waaronder slachtoffers van loverboys.

CoMensha pleit voor een algemene meldplicht voor alle instanties die in aanraking komen met slachtoffers van mensenhandel, zowel meerderjarigen als minderjarigen. De plicht zou ook moeten gelden voor Nederlandse slachtoffers van gedwongen arbeid en mensenhandel (van belang is dat alle slachtoffers bij ons gemeld worden en dat daarbij geen onderscheid gemaakt wordt tussen prostitutie en overige uitbuiting) zodat er een beter totaalbeeld van het aantal (mogelijke) slachtoffers van mensenhandel komt

Aanmelders

Advocatuur	42	18	7
Vluchtelingenwerk/asiel	9	6	8
Cliënt zelf	2	3	7
Gezondheidszorg/veldwerk	-	-	3
Hulpverleningsinstelling	2	9	9
IND	4	5	15
Maatschappelijke dienstverlening	13	9	9
Maatschappelijke opvang / Vrouwenopvang	22	20	21
Marechaussee	15	23	56
Netwerk mensenhandel	136	144	104
Jeugdhulpverlening	72	81	8
Overige organisaties	22	24	-
Particulier	10	15	20
Politie	493	385	310
Totaal	842	742	579

Meerdere organisaties kunnen eenzelfde cliënt aanmelden. Hierdoor kan het totale aantal aanmelders hoger liggen dan het totale aantal cliënten.

2.7 Politieregio's

CoMensha registreert de politieregio's waar een slachtoffer is aangetroffen. Dit wil niet zeggen dat alle meldingen binnen de regio ook door de politie zijn gedaan.

Opvallend is het grote aantal gemelde slachtoffers in 2008 in de regio's Haaglanden en Rotterdam Rijnmond.

Aanmeldingen 2008 per politieregio

	Man	Onbekend	Vrouw	Totaal (aantal)	minderjarig	meerderjarig
Amsterdam-Amstelland	10	1	75	86	5	81
Brabant Noord	4	0	76	80	22	58
Brabant Zuid Oost	0	0	14	14	1	13
Buitenland	1	0	3	4	0	4
Drenthe	0	0	2	2	0	2
Flevoland	0	0	5	5	1	4
Fryslan	3	0	27	30	5	25
Gelderland Midden	2	0	16	18	2	16
Gelderland Zuid	0	0	7	7	2	5
Groningen	4	0	51	55	4	51
Haaglanden	7	0	128	135	6	129
Hollands Midden	0	0	11	11	2	9
IJsselland	0	0	76	76	52	24
Kennermerland	1	0	16	17	1	16
Limburg Noord	1	0	6	7	0	7
Limburg Zuid	1	0	14	15	4	11
Midden en West Brabant	2	0	23	25	4	21
Noord en Oost Gelderland	0	0	7	7	3	4
Noord-Holland Noord	2	0	7	9	0	9
Rotterdam Rijnmond	2	0	140	142	31	111
Schiphol	5	0	30	35	17	18
Twente	0	0	4	4	2	2
Utrecht	1	0	36	37	4	33
Zaanstreek-Waterland	0	0	2	2	0	2
Zeeland	0	0	1	1	0	1
Zuid Holland Zuid	0	0	2	2	1	1
Totaal	46	1	779	826	169	657

Regio Amsterdam Amstel	
	aantal
Nigeria	12
Hongarije	11
Nederland	9
India	8
China	8
Sierra Leone	7
Brazilië	3
Bulgarije	3
Guinee	3
Litouwen	3
Roemenië	3

Regio Drenthe	
	aantal
Nederland	1
Armenië	1

Regio Brabant Noord	
	aantal
Nederland	50
Bulgarije	3
China	3
Roemenië	3
Brazilië	2
Duitsland	2
Rusland	2

Regio Flevoland	
	aantal
China	1
Nigeria	1
Nederland	1
Togo	1
Zimbabwe	1

Regio Brabant Zuid Oost	
	aantal
Sierra Leone	3
Brazilië	2
Nigeria	2
Hongarije	2
Nederland	2
Gambia	1
Guinee	1
Roemenië	1

Regio Friesland	
	aantal
Nederland	11
Bulgarije	4
Nigeria	3
China	2
Hongarije	2
Sierra Leone	2
Tsjechië	2

Gelderland Midden

Sierra Leone	5
Nederland	4
Guinee	3
China	2
Nigeria	1
Gambia	1
Ivoorkust	1
Congo	1

Groningen

China	19
Bulgarije	10
Nederland	10
Guinee	3
Sierra Leone	3
Mongolië	2
Somalië	2

IJsselland

Nederland	71
China	1
Liberia	1
Oekraïne	1
Rusland	1

Limburg Zuid

Nederland	4
Roemenië	3
Brazilië	2
Duitsland	2
Hongarije	2
Servië	1
Sierra Leone	1

Regio**Amsterdam Amstel**

aantal

Noord Holland Nrd

Roemenië	3
Nigeria	2
Duitsland	1
Polen	1
Slowakije	2
Soedan	1

Utrecht

Nederland	14
China	5
Colombia	1
Nigeria	3
Angola	2
Roemenië	2
Sierra Leone	2

Gelderland Zuid

Nederland	5
Hongarije	1
China	1

Haaglanden

Nederland	34
Nigeria	20
China	16
Hongarije	10
Sierra Leone	9
Bulgarije	7
Filipijnen	4
Ghana	4
Kameroen	4

Kennemerland

Hongarije	11
China	2
Nederland	2
Filipijnen	1
Polen	1

Midden West Brabant

China	5
Sierra Leone	5
Nederland	4
Nigeria	3

Regio**Brabant Noord**

aantal

Rotterdam Rijnmond

Nederland	82
China	6
Thailand	6
Nigeria	5
Marokko	5
Bulgarije	3
Sierra Leone	3
Slowakije	3

Zaanstreek

Bulgarije	1
Roemenië	1

Schiphol

Nigeria	9
Guinee	8
China	5
Kameroen	3
Nederland	3
Ghana	2
Sierra Leone	2

Hollands Midden

Thailand	4
Hongarije	3
Nederland	2
Brazilië	1
Sierra Leone	1

Limburg Noord

Hongarije	2
Duitsland	1
Nigeria	1
Rusland	1
Canada	1
China	1

Noord en Oost Gelderland

Nederland	4
China	1
Indonesië	1

Regio**Brabant Zuid Oost**

aantal

Twente

Angola	1
Brazilië	1
Rusland	1
Taiwan	1

Zuid Holland Zuid

Nederland	1
-----------	---

Zeeland

Nederland	1
-----------	---

Sectoren per regio 2008

Regio	Prostitutie	Andere sectoren
Amsterdam Amstelland	27	7
Brabant Noord	30	1
Brabant Zuid Oost	11	2
Drenthe	2	0
Flevoland	4	0
Friesland	15	1
Gelderland Midden	11	0
Gelderland Zuid	7	1
Groningen	38	6
Haaglanden	82	4
Hollands Midden	9	0
IJsselland	60	0
Kennemerland	1	1
Limburg Noord	6	1
Limburg Zuid	13	0
Midden en West Brabant	19	1
Noord en Oost Gelderland	4	2
Noord Holland Noord	5	0
Rotterdam Rijnmond	97	12
Schiphol	12	6
Twente	2	0
Utrecht	22	4
Zaanstreek	0 (niet bekend)	0 (niet bekend)
Zeeland	0 (onbekend)	0 (niet bekend)
Zuid Holland	2	0

CoMensha stemt haar (voorlichting-)activiteiten af op de beschikbare informatie over het aantal slachtoffers dat in een bepaalde regio verblijft.

Eén van de kerntaken van CoMensha is het op de politieke- en media-agenda houden van het bestaan van gedwongen arbeid en mensenhandel. Hiervoor is bovenstaande (en andere) informatie cruciaal. Trends en signalen kunnen op deze manier beter en sneller opgepakt worden. De regionale netwerken mensenhandel spelen een belangrijke rol bij het aanleveren van informatie aan CoMensha.

2.8 Achtergrondinformatie aangemelde slachtoffers

2.8.1 Nationaliteit en land van herkomst

Landen top 10 nationaliteit

2008		2007		2006	
1. Nederland	320	1. Nederland	260	1. Nederland	157
2. China	78	2. Nigeria	102	2. Nigeria	91
3. Nigeria	64	3. Bulgarije	50	3. Bulgarije	42
4. Hongarije	45	4. China	37	4. Roemenië	35
5. Sierra Leone	44	5. Sierra Leone	29	5. China	30
6. Bulgarije	32	6. Roemenië	28	6. Polen	28
7. Guinee	20	7. Guinee	15	7. Sierra Leone	22
8. Roemenië	19	8. Polen	14	8. Brazilië	16
9. Brazilië	13				
9. India	13	9. Hongarije	12	9. Hongarije	13
10. Thailand	12	10. Marokko	12	10. Rusland	11

Ook in 2008 zijn de slachtoffers met een niet-Nederlandse nationaliteit in de meerderheid: 506 niet-Nederlanders, tegenover 320 slachtoffers met de Nederlandse nationaliteit. Opvallend is de toename van het aantal Chinese en Hongaarse slachtoffers.

Het aantal Roemeense, Bulgaarse en Nigeriaanse slachtoffers is afgenomen in 2008. Mogelijke reden hiervoor is, dat in alle drie de landen projecten lopen waarin partnerorganisaties van CoMensha een rol spelen. Voor de Roemenen en Bulgaren geldt, dat ze niet alleen in de prostitutie, maar ook in andere sectoren te werk zijn gesteld. Voor steeds meer slachtoffers van mensenhandel geldt, dat ze niet alleen in de prostitutie, maar ook in andere sectoren te werk zijn gesteld. In deze sectoren is de signalering nog onvoldoende. Daarom is er in 2008 overleg geweest met de Arbeidsinspectiedienst en de Sociale Inlichtingen- en Opsporingsdienst (SIOD).

CoMensha laat zich bij haar internationale activiteiten sturen door de nationaliteiten van de gemelde slachtoffers. Meer hierover in hoofdstuk 6. Sinds enkele jaren worden bij CoMensha ook mannelijke slachtoffers van mensenhandel gemeld. Om zicht te krijgen op de landen van herkomst en om eventuele trends te signaleren, maakt CoMensha apart melding van het aantal mannelijke slachtoffers van mensenhandel. Ook in 2008 staan India, Nigeria, China en Nederland weer in de top 5 van landen van herkomst. Uit India kwamen de slachtoffers uit één en dezelfde groep.

Top 10 landen van herkomst mannen

2008		2007	
China	12	Nigeria	13
India	8	Roemenië	8
Nigeria	7	China	5
Sierra Leone	6	Nederland	5
Nederland	3	India	3
Egypte	2	Oekraïne	2
Canada	1	Chili	2
Chili	1	Bulgarije	1
Kameroen	1	Armenië	1
Marokko	1	Rusland	1
Roemenië	1	Guinee	1
Soedan	1	Hongarije	1
Suriname	1	Kroatië	1
Vietnam	1	Rwanda	1
		Sierra Leone	1
		Sri Lanka	1
		Togo	1
		Oeganda	1
Totaal	46	Totaal	49

2.8.2 Leeftijd en geslacht

Van de 826 in 2008 aangemelde slachtoffers is 780 vrouw en 46 man. De leeftijdsgroepen zijn als volgt opgebouwd:

Leeftijd en geslacht (M/V)

Leeftijdsgroep	2008		2007		2006	
	M	V	M	V	M	V
10 t/m 14	0	7	7	22	2	8
15 t/m 17	5	157	9	160	3	90
18 t/m 23	15	306	18	268	5	217
24 t/m 30	11	185	8	132	13	138
31 t/m 40	9	99	5	65	3	63
41 +	16	25	2	17	3	6
Onbekend	0	1		3	1	27
Totaal	46	780	49	667	30	549

CoMensha maakt apart melding van leeftijd en geslacht om inzicht te krijgen in de meest kwetsbare groep. Ook in 2008 is dat de leeftijdscategorie 18 t/m 23 jaar, zowel mannen als vrouwen.

2.8.3 Slachtoffers met kinderen

Het aantal gemelde slachtoffers met kinderen neemt toe. Dit stelt eisen aan de opvang en begeleiding. De opvang is vaak niet geschikt voor kinderen. Dit maakt het plaatsen van slachtoffers van mensenhandel met kinderen moeilijk.

In 2008 zijn 39 kinderen opgevangen. De verblijfplaats is als volgt geregistreerd:

Verblijfplaats kinderen

	2008	2007	2006
Bij cliënt in NL	39	33	28
Ergens anders in NL	8	11	12
In land van herkomst	40	29	23
Onbekend	10	6	9
Totaal	97	79	72

2.8.4 Gewerkte sectoren

Meest voorkomende gewerkte sectoren

Sector	2008	2007	2006
Prostitutie (bordeel, club, straatprostitutie, escort etc.)	480	374	311
(Nog) niet gewerkt	58		
Anders	29		
Massagesalon	14		
Horeca	7	9	11
Huishoudelijke arbeid	6	13	5
Drugshandel	5		
Schoonmaakwerk	3		

Net als in voorgaande jaren zijn de meeste slachtoffers in 2008 uitgebuit in de prostitutie. Een relatief klein percentage is uitgebuit buiten de seksindustrie. De signalering buiten de seksindustrie komt langzaam op gang. Het totale aantal slachtoffers ligt hoger dan het aantal aangemelde slachtoffers. Dit komt omdat sommige slachtoffers in meerdere vormen van een sector hebben gewerkt, zoals in een privéhuis en in de straatprostitutie.

De afgelopen jaren kreeg CoMensha vaak vragen over de verhouding tussen de verschillende vormen van prostitutie. CoMensha registreert daarom verschillende vormen van prostitutie, zoals borddeel, privéhuis, raam, escort etc. In dit jaarverslag zijn alle verschillende vormen van prostitutie geregistreerd onder de algemene sector prostitutie. Zo wordt in één oogopslag duidelijk in welke sector de meeste slachtoffers worden aangetroffen.

2.8.5 Indicatoren van mensenhandel

Meest voorkomende indicatoren 2008

Valse belofte liefde (loverboys)	180
Valse belofte	163
Niet zelf reis, visa e.d. regelen	151
Onvrijwillig in prostitutie	132
Illegale verblijven	109
Geen beschikking eigen reispapieren	95
Huishoudelijke arbeid	6
Drugshandel	5
Schoonmaakwerk	3

Om te weten welke indicatoren aan de orde zijn bij een individueel slachtoffer van mensenhandel, heeft CoMensha in 2008 het aanmeldformulier aangepast. In plaats van handmatig invullen, kan de aanmelder nu de meest voorkomende indicatoren aankruisen. Deze werkwijze zorgt ervoor dat CoMensha nu van meer aanmeldingen de juiste indicatoren heeft. De indicatoren zijn afgeleid van de signalenlijst mensenhandel, die ook door de politie wordt gebruikt. Deze vernieuwde werkwijze is een belangrijke stap in de standaardisatie van gegevens. De lijst 'Indicatoren' wordt in 2009 herzien.

2.8.6 Aangifte en B9

Onderstaande tabel laat zien dat slechts 28,09% van de slachtoffers in 2008 aangifte deed. Dit is een kleine daling ten opzichte van 2007 (29,6%). CoMensha wijdt dit aan een dalend vertrouwen van de slachtoffers in het Nederlandse systeem. Immers, de slachtoffers hebben geen zicht op wel of geen permanent verblijf, zijn bang voor represailles door handelaren, zijn vaak niet anoniem in het strafproces en kunnen niet altijd direct een goede, adequate opvang en hulpverlening krijgen (zij worden meerdere keren overgeplaatst).

Slachtoffers die aangifte hebben gedaan

	2008	2007	2006
Ja	232	211	206
Nee	149	176	102
Onbekend	429	302	256
Bedenktijd loopt nog	16	27	15
Totaal	826	716	579

B9 procedure categorie

	2008	2007	2006
B9 aangevraagd na aangifte	146	135	100
Bedenktime aangeboden	199	133	100
Aangifte door slachtoffer	223	199	170
Aangifte door getuige	5	1	6

Het aantal afgegeven B9-vergunningen geldt alleen voor de niet-Nederlandse slachtoffers. Het wel of niet krijgen van een B9-vergunning hangt helaas nog steeds af van de bereidheid van een slachtoffer van mensenhandel om aangifte te doen of medewerking te verlenen aan een strafrechtelijk onderzoek.

Er zijn verschillende redenen waarom een slachtoffer geen aangifte wil doen:

- bij het doen van aangifte is de kans op represailles van de handelaren groot;
- de opsporing van de daders is niet altijd gegarandeerd;
- de strafmaat is laag;
- het vertrouwen van slachtoffers in het Nederlandse systeem is te laag.

Uit de bovenstaande tabel valt niet af te lezen of de versoepeling van de voorwaarde om voortgezet verblijf in aanmerking te komen bijdraagt aan de bereidheid om aangifte te doen. CoMensha pleit daarom voor het loskoppelen van de aangifte en het verblijfsrecht. Getraumatiseerde slachtoffers van mensenhandel hebben volgens CoMensha recht op hulpverlening en verblijf, ongeacht of ze meewerken aan de strafrechtelijke opsporing en vervolging van de verdachte(n).

2.9 Registratie jeugdprostitutie (webenquête)

CoMensha startte, in opdracht van het Ministerie van Justitie, in 2008 met de webenquête jeugdprostitutie. Deelnemers aan bijeenkomsten georganiseerd door het informatiepunt jeugdprostitutie ⁽¹⁾, inclusief afgevaardigden van het Ministerie van Justitie, vroegen al langer om cijfers en benadrukten het belang hiervan.

De bij jeugdprostitutie betrokken organisaties vullen deze enquête tweemaal per jaar in. Op verzoek is het ook mogelijk om de gegevens op andere wijze aan te leveren. Deelnemers kunnen hun eigen rapport uit de webapplicatie halen en gegevens met andere organisaties vergelijken, bij wijze van benchmark.

CoMensha wil in 2009 de betrokken organisaties persoonlijk benaderen om ervoor te zorgen dat iedereen de enquête invult. Hoe meer organisaties informatie aanleveren, hoe vollediger het beeld van de aard en omvang van de doelgroep jeugdprostituees wordt.

2.10 Keteninformatisering

Pheidis Consultants B.V. onderzocht in 2008, in opdracht van CoMensha, hoe keteninformatisering kan bijdragen aan het tegengaan van mensenhandel en aan het ondersteunen van slachtoffers van mensenhandel.

Pheidis verrichte de volgende activiteiten:

- literatuuronderzoek en gesprekken met sleutelpersonen in de aanpak van mensenhandel;
- workshops met het lokale netwerk in Utrecht om processen en knelpunten in kaart te brengen;
- analyse met conclusies en een plan voor activiteiten in 2009, verwerkt in een rapportage.

Doordat de informatie-uitwisseling verbeterde, is de aandacht, gaande het onderzoek, vooral uitgegaan naar het verbeteren van de slagkracht en effectiviteit van de zorgketen. Het rapport is inmiddels aan het ministerie van Justitie aangeboden.

Dit onderzoek was in feite een eerste verkenning. De resultaten geven richting aan de stappen die CoMensha op het gebied van informatie-uitwisseling en registratie in 2009 wil zetten. Deze stappen maken ook onderdeel uit van het plan van aanpak van de Task Force Mensenhandel.

1. Het informatiepunt jeugdprostitutie organiseert tweemaal per jaar het platform jeugdprostitutie. Betrokken organisaties komen in dit platform bij elkaar voor het uitwisselen van ervaringen en informatie. Vaak licht een van de deelnemers een actueel thema toe. CoMensha participeert in dit platform.

CoMensha wil, voortbordurend op het onderzoeksrapport, in 2009:

- de informatiebehoefte van andere bij slachtoffers van mensenhandel betrokken organisaties nader onderzoeken en valideren. Onder andere van de Task Force, BNRM, EMM, OM, politie, RIEC's en de ministeries van Justitie en VWS. Hierbij zal ook aandacht besteed worden aan de informatiebehoefte rondom de pilot 'categorale opvang';
- bepalen welke gegevens daadwerkelijk op landelijk niveau beschikbaar moeten komen en welke lokaal geadministreerd kunnen (blijven) worden.

Belangrijke aandachtspunten met betrekking tot informatie-uitwisseling en registratie zijn:

- het verbeteren van de compleetheid;
- het verhogen van de actualiteit en betrouwbaarheid;
- het beter kunnen volgen van een slachtoffer.

2.11 Kwaliteitstraject primair proces

In 2008 heeft CoMensha grondig aandacht besteed aan het stroomlijnen en structureren van het primaire proces van aanmelden, registratie en zorgcoördinatie (zie hoofdstuk 3). De toename van het werk binnen dezelfde formatie maakte dit extra noodzakelijk. Het aantal meldingen van slachtoffers is de afgelopen jaren fors gegroeid, de aanlevering van volledige registratiegegevens is nog steeds een bottleneck en het tekort aan opvangplaatsen blijft onverminderd groot. Door de werkzaamheden transparant en overdraagbaar te maken, is een begin gemaakt met het creëren van meer rust en ruimte in de bedrijfsvoering. Tegelijkertijd is er een flinke slag gemaakt om de kwaliteit van het werk te waarborgen.

3. Zorgcoördinatie

3.1 Inleiding

CoMensha houdt een zo compleet mogelijk dossier bij van de bij haar aangemelde slachtoffers. Op basis van die informatie zoekt CoMensha een zo optimaal mogelijke plek in de opvang.

Tot het moment van overdracht naar een zorgcoördinator of blijvend in een regio waar geen zorgcoördinator is, voert CoMensha de regie op het plaatsen van slachtoffers binnen de opvang en bij de (vele) doorplaatsingen. Onder het plaatsen en doorplaatsen van slachtoffers valt ook het coördineren van hulp en begeleiding, zoals bijvoorbeeld begeleidend en ondersteunend optreden richting ketenpartners, waaronder politie en opvanghuizen. Door deze begeleiding en ondersteuning durven opvanghuizen ook slachtoffers van mensenhandel te plaatsen.

3.2 Tekort aan opvangplekken

De groep slachtoffers van mensenhandel groeit en de opvang blijft achter. CoMensha heeft daarom de afgelopen jaren regelmatig aandacht voor het tekort aan opvangmogelijkheden in Nederland.

Er is een aantal oorzaken voor het gebrek aan geschikte opvangplekken:

- toename van het aantal slachtoffers;
- slachtoffers van mensenhandel hebben vaak zeer complexe problemen en spreken vaak geen Nederlands. Hierdoor is de opvangtaak zwaar;
- er is een mismatch tussen de mogelijkheden en de wensen van bijvoorbeeld mannen en vrouwen met kinderen;
- er is een absoluut tekort aan veilige opvangplekken, mede ook door de toename van slachtoffers huiselijk geweld en eerwraak;
- er zijn nog steeds problemen met uitstroom naar woningen voor vrouwen met een tijdelijke verblijfstitel, waardoor de uitstroom stagneert en de opvang verstopt raakt.

Het gevolg is dat CoMensha een permanente wachtlijst van mensen heeft die op zoek zijn naar een opvangplek.

Er ontstaan vaak schrijnende situaties voor slachtoffers van mensenhandel.

Een aantal voorbeelden:

- slachtoffers komen op straat te staan, waardoor zij een groot risico lopen weer in handen te vallen van de criminele mensenhandelnetwerken;
- slachtoffers worden lang in detentie gehouden, terwijl daar geen grond voor is;
- slachtoffers worden van noodbed naar noodbed geplaatst. Er is geen mogelijkheid om tot rust te komen en er ontstaat wantrouwen ten opzichte van de hulpverlening. Hierdoor daalt de aangiftebereidheid;
- slachtoffers zoeken hun toevlucht tot oneigenlijke asielprocedures om een opvangplek te krijgen
- slachtoffers zoeken hun toevlucht tot louche en niet erkende 'opvang' plekken.

3.3 Categoriële opvang/diagnostisch centrum

Eind 2008 zijn de ontwikkelingen rondom de pilot 'categoriële opvang' in een stroomversnelling geraakt. CoMensha heeft dit onderwerp de afgelopen jaren (sinds 2004) regelmatig op de politieke agenda geplaatst en is verheugd over deze ontwikkeling. Nieuwe inzichten zorgden ervoor dat er voortaan gesproken wordt over een 'diagnostisch centrum' (DC) in plaats van over 'categoriële opvang'. De functie van het DC is het snel en vakkundig stellen van een veiligheidsdiagnose en een psychosociale- en juridische diagnose. Op basis van deze diagnose stroomt een slachtoffer door naar de meest optimale woonzorgcombinatie. Dit kan bijvoorbeeld zijn de 24-uurs opvang, terugkeer naar het land van herkomst, of doorstromen naar begeleid wonen (soms in een andere gemeente).

CoMensha is van mening dat de pilot alleen slaagt als het DC integraal onderdeel uitmaakt van het grotere geheel van bestaande opvang- en hulpvoorzieningen voor slachtoffers van mensenhandel in Nederland. Bij de instroom in het DC is het van essentieel belang om direct de doorstromen naar bestaande opvangvoorzieningen of zelfstandig wonen met ambulante hulp te borgen. De bestaande opvangvoorzieningen moeten, als onderdeel van de pilot, worden gefaciliteerd, ondersteund en gemotiveerd zodat ze garant kunnen staan voor de opvang van en hulp- en dienstverlening aan slachtoffers die uit het DC doorstromen. Verstopping van het DC kan zo worden voorkomen.

Van de taken en verantwoordelijkheden die CoMensha al in opdracht van het Ministerie van Justitie en in het kader van de B9-regeling uitvoert, zijn vooral de volgende van belang voor het DC:

- zorgcoördinatie;
- het motiveren en bij elkaar brengen van ketenpartners;
- slachtofferregistratie.

Op basis van deze kennis en expertise, kan CoMensha een belangrijke rol vervullen in de pilot namelijk als inhoudelijke regievoerder en centraal registratie- en plaatsingscentrum.

4. Versterken van de mogelijkheden voor plaatsing en opvang

4.1 Inleiding

Als tweedelijns organisatie biedt CoMensha geen rechtstreekse hulp opvang voor slachtoffers van mensenhandel. CoMensha vervult de rol van intermediair, bij het beschikbaar komen en blijven van aanbod aan opvang en hulp van een kwalitatief hoog niveau, voor slachtoffers van mensenhandel. Daar waar dit aanbod nog niet of in onvoldoende mate is gerealiseerd (de witte vlekken), vervult CoMensha een stimulerende, aanjagende rol. De lokale netwerken zijn daarbij een belangrijk middel.

Een belangrijk punt bij het oprichten van deze netwerken is dat meer slachtoffers geplaatst kunnen worden binnen de opvang, wanneer zorgcoördinatie binnen een zorgnetwerk is gerealiseerd. Hulpverleners en politie kunnen dan direct ondersteuning vragen, zodat het werken met slachtoffers van mensenhandel makkelijker en soepeler zal verlopen.

4.2 Rol en werkzaamheden CoMensha in 2008 in de netwerken

In 2008 is CoMensha in vijftien netwerken (politieregio's) actief. Haar rol in al deze regio's bestaat uit:

een verbindende schakel tussen de verschillende netwerken/regio's.

- CoMensha vervult een *linking pin* functie op het gebied van:
  - uitwisseling van nationale en regionale ontwikkelingen
  - het verkleinen van verschillen in aanpak tussen de netwerken en tussen de verschillende beroepsgroepen/ketenpartners in één netwerk.

Informatie uitwisselen:

- informatie uit het ene netwerk kan in het andere gebruikt worden. Op nationaal niveau kan deze informatie voor beleidsdoeleinden worden gebruikt.
- CoMensha is aanspreekpunt voor vragen en problemen van alle ketenpartners en ondersteuner voor de lokale zorgcoördinator (voor zover aanwezig).

De betrokkenheid van CoMensha bij de netwerken op lokaal niveau heeft als praktische functie:

- beter plaatsen van slachtoffers in de regio;
- de doorplaatsingsfunctie realiseren;
- meer mogelijkheden realiseren voor begeleid wonen;
- structurele en volledige aanlevering van registratiegegevens borgen.

De belangrijkste bijdragen en ontwikkelingen in 2008 in de netwerken zijn:

Netwerk	Bijdragen CoMensha en ontwikkelingen in de netwerken in 2008
Groningen	<ul style="list-style-type: none"> • Inventarisatie mogelijkheden introductie ketenaanpak mensenhandel. Hiertoe hebben verschillende bijeenkomsten plaatsgevonden tussen CoMensha, Pheidis en de zorgcoördinator. • Inhoudelijk bijdrage aan taken en verantwoordelijkheid van de ketenregisseur. • Ondersteuning bij de subsidieaanvraag bij de gemeente Groningen voor uitbreiding van het aantal uren van de zorgcoördinator. • Uitbreiding van het netwerk met de belangrijke ketenpartnes IND en GGD.
Friesland	<ul style="list-style-type: none"> • Opstellen en tekenen hernieuwd protocol mensenhandel. • Betrokken bij de werving, selectieprocedure en aanstelling van de nieuwe zorgcoördinator. • Inventarisatie van de precieze aard en omvang van mensenhandel in de provincie en het afstemmen van de noodzakelijke en gewenste aanpak van mensenhandel en hulpverlening aan slachtoffers.
IJsselland	<ul style="list-style-type: none"> • Deelname aan oriënterende gesprekken over de financiering van de zorgcoördinatie met Vrouwenopvang Overijssel, politie en vertegenwoordigers van de gemeenten Zwolle en Deventer.

- Twente**
- Samen met de politie en Vrouwenopvang Overijssel een netwerk opgezet en de gemeente Enschede, als centrumgemeente voor de regio, gemotiveerd om zorgcoördinatie te financieren.
  - Toezegging van de gemeente Enschede voor 16 uur zorgcoördinatie per week, voor een periode van twee jaar.
  - Werven, selecteren en aanstellen zorgcoördinator en vervullen werkgeverschap.

Het is de eerste keer dat CoMensha het werkgeverschap van een zorgcoördinator op zich neemt. CoMensha evalueert deze nieuwe manier van werken eind 2009.

- Utrecht**
- Bijdrage aan de deskundigheidsbevordering van ketenpartners.
  - Versterken van de samenwerkingsverbanden en verstevigen van de positie van de nieuwe zorgcoördinator.
  - Project keteninformatisering geïntroduceerd. Hierdoor is het netwerk actief gaan kijken naar de ketenaanpak en zijn knelpunten geïnventariseerd.
  - Evaluatie van het protocol mensenhandel in het verlengde hiervan. Dit zal in 2009 leiden tot een nieuw protocol.

- Noord-Holland (Nrd)**
- IOM opgenomen als nieuwe netwerkpartner. Het netwerk hoopt hiermee de vrijwillige terugkeer van slachtoffers mensenhandel soepeler te laten verlopen.
  - Activiteiten en interventies ten behoeve van de aanvraag voor een zorgcoördinator en de uitbreiding van het netwerk met onder andere een opvanginstelling (in het huidige netwerk wordt de opvang gemist).

Door de actieve opstelling van de politie is de samenwerking in het netwerk verbeterd. Een belangrijke regionale ontwikkeling is het sluiten van 92 ramen en het verplaatsen van de GGD door de gemeente Alkmaar.

- Kennemerland**
- Overleg met de politie opgestart.
  - Afspraken gemaakt ter ondersteuning politie door CoMensha, bij het organiseren van netwerkbijeenkomsten.

- Amsterdam**
- Hernieuwen van het bestaande convenant (borging nieuwe samenwerkingsafspraken) en voorbereiden ondertekening begin 2009.
  - Doelmatiger vormgeven overlegvormen (opgesplitst in hulpverleningsoverleg en een werkgroep integrale ketenaanpak).

- Flevoland**
- Gesprekken met de politie. Het mensenhandelteam van de politie heeft de intentie uitgesproken om verder met CoMensha samen te werken.
  - Adviesgesprekken met een potentiële mannenopvang in de Noordoostpolder en met opvanginstelling Ruchama.

- Haaglanden**
- Aanpassing verouderde protocol 'Netwerk mensenhandel' richting een actief protocol waarin ketensamenwerking centraal staat. De toename van het aantal meldingen en plaatsingen is voor CoMensha en het netwerk reden geweest voor deze aanpassing.
  - Onderzoeken mogelijkheden voor de aanstelling van een ketenregisseur.
  - Actieve bijdrage aan de expertmeeting mensenhandel. Deze markeerde een nieuwe start van het Netwerk Mensenhandel Regio Haaglanden. Doel: oude en nieuwe ketenpartners aanelkaar voorstellen, samenwerken, uitwisselen van informatie en kennis delen om zo de positie van slachtoffers van mensenhandel te versterken.

In 2008 zijn 65 nieuwe slachtoffers voor begeleiding aangemeld. Dit gaat de huidige zorgcoördinatie-capaciteit te boven. CoMensha leverde aanvullende zorgcoördinatie.

Achtergrondinformatie: het grote aantal meldingen komt mede door een aantal maatschappelijke organisaties met een Afrikaanse achtergrond, die in deze regio actief zijn. Het netwerk is actief in het signaleren van mogelijke slachtoffers van mensenhandel.

Hollands Midden

- Werkbezoeken aan twee opvanginstellingen.
- Een goed bezochte en enthousiast ontvangen voorlichtingssessie door CoMensha.
- Actieve inventarisatie om het aantal opvangplekken voor slachtoffers van mensenhandel uit te breiden.

Rotterdam

- **en Vlaardingen** Actieve deelname en bijdrage aan netwerkbijeenkomsten, met als doel een efficiënte samenwerking tussen alle partners op het gebied van de bestrijding van mensenhandel en de hulpverlening aan slachtoffers.

Achtergrondinformatie: in Rotterdam heeft de gemeente vanuit de dienst Veiligheid de aandacht voor mensenhandel nieuw leven ingeblazen en een ketenregisseur aangesteld.

Zeeland

- Een kennismakingsbezoek naar een belangrijke opvanginstelling.
- Verkenning bestaande samenwerkingsverbanden en knelpunten vanuit deze opvanginstelling.

Achtergrondinformatie: de politie heeft voor twee jaar twee mensen aangesteld die zich gaan bezighouden met het bestrijden van mensenhandel. Hierdoor zullen de ontwikkelingen in deze regio in 2009 in een stroomversnelling komen. CoMensha zal vanuit haar kennis- expertisefunctie een belangrijke rol vervullen.

Brabant Noord

- Stimulering van uitbreiding deelname aantal participerende partijen aan netwerken met Slachtofferhulp Nederland en de IND. De politie is goed vertegenwoordigd vanuit het kernteam mensenhandel. Een advocaat uit de regio met wie nauw wordt samengewerkt heeft aan een bijeenkomst deelgenomen om een aantal knelpunten te behandelen.
- Onderzoeken mogelijkheden urenuitbreiding zorgcoördinator. De beschikbare uren staan niet meer in verhouding tot het aantal hulpvragen in de regio. O.a. vanwege een aantal slachtoffers dat particulier in de regio is komen wonen in 2008.

Achtergrondinformatie: eind 2008 werd duidelijk dat het kernteam mensenhandel van politie zou worden opgeheven. Het netwerk heeft hierover haar zorgen geuit. CoMensha heeft sinds de oprichting van het kernteam aanzienlijk meer meldingen binnen gekregen vanuit de regio Brabant Noord.

Limburg Noord

- Werkbezoeken bij de politie en opvanginstellingen om te inventariseren of er draagvlak is voor een netwerk mensenhandel en zorgcoördinatie. Een netwerk en zorgcoördinatie blijken zeer gewenst.
- Overleg tussen CoMensha, opvanginstellingen en politie met als doel te komen tot een gemeenschappelijke aanvraag, voor de gemeenten en zorgcoördinatie.

Limburg-Zuid

- Goede doorstart met de ketenaanpak mensenhandel.
- In samenwerking met de politie en Xonar Vrouwenopvang is er een initiële aanvraag ingediend voor de aanstelling van een zorgcoördinator bij de gemeenten Maastricht en Heerlen.
- Gewerkt aan een breder draagvlak voor het onderwerp binnen de al bestaande structuren in de regio.
- Organiseren en bijwonen van drie netwerkbijeenkomsten in de regio.

4.3 Themadag ten behoeve van de netwerken

In november 2008 verzorgde CoMensha een goed bezochte themadag. Eenzestig mensen, zorgcoördinatoren en hulpverleners uit de netwerken, namen deel. Ze beoordeelden de dag als zinvol en leerzaam.

Het ochtendgedeelte bestond uit twee presentaties. In de eerste presentatie doorliepen de deelnemers aan de hand van een casus de opvolgende stappen in de begeleiding van slachtoffers van mensenhandel.

De tweede presentatie behandelde de presentietheorie, ontwikkeld door prof. dr. Andries Baart. De presentie benadering is een uiterst adequate, maar ook zeer gewaagde en moedige werkwijze. De presentiemethode wordt ook vaak in de Dak- en thuislozenopvang gebruikt en is uiterst succesvol.

In het middagprogramma werd in drie groepen gesproken over de meerwaarde van presentiebenedering bij hulp aan slachtoffers van mensenhandel.

Het volledige verslag van de themadag is te downloaden vanaf de website van CoMensha: www.CoMensha.nl/themadag-november-2008.

4.4 Kwaliteitsslag in de netwerken

Eind 2008 heeft CoMensha een begin gemaakt met een professionaliseringslag in de netwerken. In 2009 wil CoMensha, op basis van de leerervaringen van de afgelopen jaren, tot een aantal netwerkstandaarden komen. De rol van CoMensha en van de zorgcoördinator in de netwerken en de doelen die men daar wil bereiken, worden duidelijk beschreven.

4.5 BlinN-activiteiten in de netwerken

In 2008 is aandacht besteed aan de overdracht en inbedding van empowerment-activiteiten door BlinN in verschillende regio's waar CoMensha netwerken onderhoudt.

CoMensha streeft naar een zo breed mogelijk aanbod in de regio's om slachtoffers van mensenhandel te ondersteunen. Dat is meer dan alleen het vinden van een geschikte opvangplek. Het gaat ook om activiteiten die gericht zijn op de toekomst van het slachtoffer. Daarnaast is er behoefte aan ondersteuning op het gebied van traumaverwerking, het ontwikkelen van sociale vaardigheden en het begeleiden naar werk of opleiding.

De afgelopen jaren heeft BlinN een aanbod ontwikkeld voor de positieversterking en empowerment van de doelgroep, bestaande uit verschillende activiteiten:

- maatjescontacten;
- lotgenotengroepen voor traumaverwerking en persoonlijke ontwikkeling;
- trainingen sociale vaardigheden;
- begeleiding naar scholing en werk (individueel);
- juridische begeleiding.

CoMensha is betrokken bij dit proces van overdracht en inbedding, omdat zij in haar regionale netwerken al contact heeft met de lokale organisaties. Zij zullen uiteindelijk deze activiteiten gaan uitvoeren. Het ketendenken dat CoMensha in deze netwerken heeft geïntroduceerd, draagt bij aan een betere ondersteuning van slachtoffers. Door het faciliteren van BlinN-activiteiten in de netwerken ontstaat een breder hulpaanbod en wordt de kwaliteit van de opvang en hulpverlening vergroot.

Onderstaande tabel geeft weer in welke netwerken CoMensha en BlinN hebben samengewerkt aan de overdracht en implementatie van activiteiten:

Activiteit	regio
Maatjescontacten	Den Haag, Eindhoven, Emmen, Groningen, Leeuwarden, Rotterdam, Utrecht
Trainingen sociale vaardigheden	Den Haag, Leeuwarden, Rotterdam, Utrecht
Lotgenotengroepen	Amsterdam, Leeuwarden, Rotterdam, Utrecht
Begeleiding naar scholing en werk	Den Haag, Groningen
Juridische begeleiding	Den Haag, Groningen, Leeuwarden, Emmen

Beschikbaar zijn door deze samenwerking:

- een trainingsmethodiek voor het opzetten van therapeutische lotgenotengroepen;
- een methodiek voor individuele begeleiding naar scholing en werk;
- een methodiek voor training op het gebied van arbeidsethos en solliciteren;
- een methodiek voor het opzetten van een maatjesproject.

Bij de lokale organisaties is veel animo om activiteiten over te nemen. Financiering is helaas vaak een probleem en zorgt dan ook voor vertraging bij de implementatie.

Cultureel Festival BlinN

Het jaarlijks terugkerend Cultureel Festival van BlinN is een dag voor slachtoffers van mensenhandel. Zij krijgen die dag extra aandacht. Er worden nuttige workshops gegeven voor slachtoffers van mensenhandel en voor de hulpverleners die de cliënten komen brengen en begeleiden. Deze dag wordt jaarlijks goed bezocht en zeer gewaardeerd.

CoMensha heeft in 2008 meegewerkt aan de voorbereiding en de uitvoering van het Cultureel Festival en gaf een aantal workshops.

5. Voorlichting en informatievoorziening

5.1 Voorlichting, informatie en advies

Met de toenemende politieke en publieke belangstelling over slachtoffers van mensenhandel, groeit de behoefte aan goede en juiste informatie.

CoMensha geeft regelmatig voorlichting en verstrekt informatie aan zoveel mogelijk beroepsgroepen (advocatuur, maatschappelijk werkers, politie enz.). Vragen komen via de e-mail, de telefoon of per brief. Ook scholen en studenten, die in dit thema geïnteresseerd zijn, weten CoMensha wekelijks te vinden.

CoMensha ontvangt wekelijks uitnodigingen om bij te dragen aan seminars, congressen en expertbijeenkomsten. Ook wordt CoMensha vaak benaderd om een gespreksleider of inleider te leveren. Dit zijn voor CoMensha belangrijke momenten om de noodzaak van goede opvang van en begeleiding voor slachtoffers onder de aandacht te brengen, knelpunten te benoemen (zoals het tekort aan opvangplaatsen) en pro-actief vanuit haar kennis en expertise in oplossingen mee te denken. Indien nodig dan verwijst CoMensha door naar andere partners in de keten. CoMensha begeleidde verder vele pers- en media-verzoeken voor interviews en bijdragen aan artikelen, reportages of achtergrondverhalen.

De informatie gaat over de verschillende aspecten van mensenhandel en de zorgketen voor slachtoffers van mensenhandel. Belangrijke doelen hierbij zijn:

- het stroomlijnen en bevorderen van optimale opvang en begeleiding voor slachtoffers van mensenhandel;
- het stimuleren en intensiveren van de samenwerking tussen organisaties, zodat een sluitend aanbod voor slachtoffers gerealiseerd kan worden;
- het inzicht geven aan diverse beroepsgroepen (nieuwe en huidige) die in aanraking komen met mensenhandel - met aandacht voor andere vormen dan seksuele uitbuiting - en het inzicht geven in de signalen van mensenhandel;
- het stimuleren van de organisaties, betrokken bij de opvang voor en hulp aan slachtoffers van mensenhandel met als doel dat zij slachtoffers bij CoMensha aanmelden voor registratie;
- beantwoorden van vragen over mensenhandel, gesteld door diverse media.

5.2 Voorlichting- en adviseringactiviteiten

In 2008 speelde CoMensha een (pro-)actieve rol bij de volgende activiteiten:

- *Voorlichting met als doel om meer opvangplekken te realiseren*
CoMensha ontwikkelde in 2008 de flyer 'Slachtoffers van mensenhandel hebben recht op opvang en een veilige omgeving met deskundige begeleiding'. Deze flyer is verspreid onder maatschappelijke- en vrouwenopvanginstellingen. CoMensha legt hierin uit welke steun en begeleiding een instelling mag verwachten als ze slachtoffers van mensenhandel plaatst. Naar aanleiding van de flyer heeft CoMensha enkele voorlichtingsbijeenkomsten gegeven en zijn er nieuwe opvangplekken gevonden.
- *Zes Gastlessen aan de Politieacademie*
Politieagenten die in het kader van hun certificering lessen volgen, krijgen van CoMensha, in samenwerking met de politie, informatie over de zorg voor slachtoffers van mensenhandel. CoMensha presenteert zich gedurende deze lessen als spin-in-het-web en kennis- en expertisecentrum. De lessen worden ook gebruikt om nut en noodzaak van het melden van slachtoffers bij CoMensha onder de aandacht te brengen. En om ervoor te zorgen dat de politie bij registratie en zorg voor het slachtoffer direct weet dat CoMensha het landelijk aanmeld-, registratiepunt en kenniscentrum rondom zorg voor het slachtoffer is.
- *Voorlichtingen aan*
  - Delegaties uit Roemenië en Bulgarije: informatie over de mensenhandel in Nederland en de werkzaamheden van CoMensha. Deze voorlichtingen hebben bijgedragen aan het starten en versterken van de samenwerkingsverbanden.
  - De medewerkers van 'De Opstap' in Spijkenisse: het doel was om CoMensha te introduceren en om 'De Opstap' als nieuwe opvangplek op de lijst te zetten.
  - Bij het Nidos in Brabant: het doel was kennisvergroting, zodat onder andere de signalen van mensenhandel beter opgepakt kunnen worden.
  - In detentievoorzieningen in Zeist en op Schiphol: het doel van deze voorlichtingen

was om zowel binnen als buiten de detentiesector bewustzijn over mensenhandel te creëren en hoe dit te herkennen. Deze voorlichting heeft CoMensha samen met BLinN gedaan.

- Inhoudelijke bijdragen, schriftelijk en mondeling tijdens (expert)bijeenkomsten over:
  - nieuwe wet regulering prostitutie
  - categorale opvang voor slachtoffers mensenhandel
  - het IND gender contactpersonenoverleg
  - jeugdprostitutie
  - bescherming van slachtoffers mensenhandel van de ACVZ
  - het Landelijk Prostitutieoverleg,
  - het uitgebreid interdepartementaal overleg rijksoverheid
  - het prostitutiebeleid van de gemeente Amsterdam
  - noodfonds van BlinN
  - de vaste kamercommissie voor Justitie (met Ecpat en BlinN)

Twee platformvergaderingen

CoMensha organiseerde twee bijeenkomsten waarbij betrokken organisaties elkaar informeerden over hun activiteiten. Op beide bijeenkomsten werd speciale aandacht besteed aan de B9-website, eventuele problemen rond het uitvoeren van de B9-regeling en de uitkomsten van het CoMensha/Justitie congres van december 2007 “Mensenhandel, actueler dan ooit”.

5.3 Aandacht voor overige uitbuiting

In 2008 is er speciale aandacht geweest voor vormen van uitbuiting buiten de seksindustrie, de ‘overige uitbuiting’. CoMensha heeft de banden met de SIOD en de Arbeidsinspectie verstevigd. Over en weer zijn voorlichtings- en kennismakingsgesprekken gevoerd.

CoMensha heeft een studente Rechten begeleid in haar afstudeeronderzoek over overige uitbuiting. Het onderzoek richtte zich op slachtoffers met een illegale of afhankelijke verblijfsstatus. Zij komt tot de conclusie dat de wetgever het bepalen of er wel of geen sprake is van overige uitbuiting overlaat aan de jurisprudentie. Verder is nog steeds niet duidelijk wat er precies onder ‘overige uitbuiting’ (buiten de seksindustrie) wordt verstaan. Met als gevolg dat opsporingsdiensten terughoudend zijn in de opsporing en de vervolging van daders. Deze terughoudendheid is ook te zien bij het Openbaar Ministerie. Het ontbreken van een precieze definitie van overige uitbuiting heeft ook gevolgen voor de identificatie van slachtoffers en voor de toepassing van het B9-beleid. Voor een succesvolle aanpak van overige uitbuiting is het voor handhavingsinstanties, politie en het Openbaar Ministerie van belang dat er duidelijkheid komt. De scriptie doet aanbevelingen op het gebied van registratie, indicatoren, voorlichting en nader onderzoek.

De scriptie en aanbevelingen zijn terug te vinden op www.CoMensha.nl en zijn aan het ministerie aangeboden.

5.4 Nieuwsbrief en website

Nieuwsbrief (jubileumkrant)

CoMensha bracht begin 2008 de jubileumkrant uit. Met aandacht voor de nieuwe naam CoMensha, een terugblik op twintig jaar STV en een verslag van de conferentie (13 december 2007). In de jubileumkrant waren interessante interviews te lezen met mensen die vanaf het eerste uur bij STV/CoMensha zijn betrokken.

Website

Begin juli 2008 is de vernieuwde website www.mensenhandel.nl en www.CoMensha.nl in de lucht gegaan. De website bevat actuele en relevante informatie, is overzichtelijk en gebruiksvriendelijk.

In 2008 is de website van CoMensha 52000 keer bezocht, waarbij 182000 pagina's zijn aangeklikt.

In de eerste helft van 2009 krijgt de landenverwijsindex met landeninformatie een vaste plek op de website.

5.5 Task Force Mensenhandel

De door de National Rapporteur Mensenhandel aanbevolen Task Force Mensenhandel is in 2008 in het leven geroepen onder leiding van het Openbaar Ministerie. De Task Force is een belangrijk platform voor strategische beleidsvorming op het gebied van mensenhandel.

CoMensha adviseert als toehoorder de Task Force over het belangrijke thema van de opvang van en zorg voor slachtoffers van mensenhandel, gebaseerd op feitelijke informatie.

CoMensha heeft een presentatie voor de Task Force verzorgd.

6. Internationale samenwerking

6.1 Inleiding

De internationale activiteiten van CoMensha hangen direct samen met de nationaliteiten van de slachtoffers van mensenhandel in Nederland. Deze maken het noodzakelijk om meer inzicht te hebben in de situatie in het land van herkomst en om af te stemmen met de hulpverlening in die landen.

Samen met ketenpartners binnen en buiten Nederland zet CoMensha zich onder andere in voor een veilige terugkeer van slachtoffers naar het land van herkomst. Door het beschikbaar stellen van kennis en expertise levert CoMensha een belangrijke bijdrage aan het vergroten van de bewustwording (awareness) over mensenhandel in die landen. Nederlandse ketenpartners krijgen informatie over de situatie in deze bronlanden.

6.2 Convenantenoverleg

In 2004 tekende CoMensha met BlinN, SRTV en IOM een terugkeerconvenant. Deze organisaties zijn alle betrokken bij de hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel, die willen of moeten terugkeren naar hun land van herkomst.

In 2008 kwamen de convenantpartners verschillende keren bijeen om individuele terugkeer casussen te bespreken en te coördineren. Ze wisselden informatie uit over landen van herkomst, samenwerkingsverbanden en terugkeermogelijkheden. Het IOM levert terugkeerinformatie die CoMensha verwerkt in de statistieken.

In 2009 evalueren de partners het convenant.

6.3 La Strada International

La Strada International is een samenwerkingsverband van negen niet gouvernementele organisaties, die slachtoffers van mensenhandel bijstaan in Polen, Tsjechië, Oekraïne, Wit-Rusland, Moldavië, Macedonië, Bosnië-Herzegovina, Bulgarije en Nederland. CoMensha heeft in 2001 het initiatief genomen voor de oprichting van La Strada International Association. Het doel is om mensenhandel grensoverschrijdend te kunnen bestrijden. De La Strada projecten zijn gebaseerd op drie onderdelen: voorlichting en preventie, opvang en begeleiding en informatie en beleidsbeïnvloeding.

De leden komen twee keer per jaar bij elkaar tijdens de ledenvergaderingen. In 2008 zijn er bijeenkomsten geweest in Tsjechië en Nederland. Omdat CoMensha de eerste helft van 2008 nog lid was van het bestuur, is zij ook aanwezig geweest bij een aparte bestuursvergadering in Bulgarije.

De volgende onderwerpen zijn op de bijeenkomsten besproken:

- kwaliteitsindicatoren voor de hulpverlening;
- het vergelijken van registratiegegevens en het ontwikkelen van een gemeenschappelijke administratie;
- Europese lobby;
- opzetten van het compensatieprogramma voor slachtoffers;
- preventie van mensenhandel in de bronlanden;
- samenwerking met andere netwerken waaronder het netwerk voor ongedocumenteerde vreemdelingen, vakbonden en GAATW.

Themadagen

Op de internationale vrouwendag (8 maart 2008), presenteerde La Strada International het rapport "Violation of women's rights: a cause and a consequence of trafficking in women". CoMensha leverde een bijdrage aan dit rapport, dat een beeld geeft van de situatie van vrouwenrechten in relatie tot mensenhandel in de verschillende La Strada landen. De campagne "We want Rights and Roses. Prevent Trafficking- Respect Women's Rights" startte die dag. Deze campagne wijst op de ongelijkheid tussen man en vrouw, als een belangrijke oorzaak van mensenhandel.

La Strada International publiceerde op de Europese dag tegen de Mensenhandel (18 oktober 2008), namens de leden een statement dat wijst op de relatie tussen migratiewetgeving, illegale migratie en mensenhandel. CoMensha vroeg op deze dag extra aandacht voor het tekort aan opvangplekken in Nederland.

De Commissaris voor de mensenrechten van de Raad van Europa, de heer Thomas Hammarberg, bezocht Nederland in september 2008. Voor dit bezoek heeft CoMensha, samen

met La Strada International aanbevelingen voor het anti-mensenhandel beleid geformuleerd. Uitgangspunt van de aanbevelingen is, dat alle slachtoffers van mensenhandel recht hebben op hulpverlening en verblijf, ongeacht de vraag of ze meewerken aan de strafrechtelijke opsporing en vervolging van de verdachte(n).

6.4 Roemenië

Het MATRA Roemenië project “Increasing the involvement of the local authorities in the fight against human trafficking” is in 2008, onder leiding van de KLPD, van start gegaan. Doel van dit project is, om Roemenië te assisteren bij het verder ontwikkelen van regionale actieplannen om mensenhandel te bestrijden. Aandachtspunten zijn het verder versterken van de inter-institutionele samenwerking op regionaal gebied, preventie en hulpverlening aan slachtoffers van mensenhandel. Het project loopt tot begin 2010. Partnerorganisatie in Roemenië is de National Agency Against Trafficking in Persons (ANITP).

Het project heeft vier doelen:

- een model regionaal actieplan voor tien uitgekozen regio's;
- verbeterde vaardigheden van de lokale medewerkers van de ANITP;
- verbeterde vaardigheden van het personeel van staatsopvanghuizen
- verbeterde informatie-uitwisseling over slachtoffers van mensenhandel tussen de politie, ketenpartners en NGO's.

CoMensha levert een projectleider voor de eerste drie doelen. Het EMM is verantwoordelijk voor het vierde doel. CoMensha reisde in 2008 drie keer naar Roemenie. Ze sprak met verschillende (niet-)gouvernementele instanties op het gebied van mensenhandel en bracht de behoeftes van deze instanties in kaart. Op grond hiervan is door CoMensha het trainingsprogramma aangevuld en gespecificeerd.

6.5 Landeninformatie

Eind 2008 startte CoMensha met het project landeninformatie, in samenwerking met BlinN. Doel van dit project is informatie over landen van herkomst te verzamelen, ten behoeve van de hulpverlening en van advocaten en/of juridisch medewerkers. De informatie is onder andere te gebruiken bij een aanvraag tot voortgezet verblijf voor slachtoffers van mensenhandel en bij een aanvraag op grond van de discretionaire bevoegdheid van de Staatssecretaris van Justitie. Belangrijke thema's zijn: nationale wetgeving over mensenhandel, geweld tegen vrouwen, prostitutie en NGO's en hulpverlening.

Vanwege de grote aantallen slachtoffers is CoMensha gestart met de informatieverzameling over Nigeria, Bulgarije en Roemenië. Het uiteindelijke doel van dit project is te komen tot een landenverwijsindex die op de CoMensha website gepubliceerd zal worden. De landenverwijsindex zal in de eerste helft 2009 beschikbaar zijn.

6.6 Antillen en Aruba

CoMensha ondersteunt de lokale regeringen bij het opbouwen van een hulpverleningsketen voor slachtoffers van mensenhandel op Aruba, Bonaire, Sint Eustatius en Saba. CoMensha

inventariseert de mogelijkheden om voor deze eilanden de registratie op zich te nemen, in samenwerking met lokale partners.

Op uitnodiging van de TIP (Trafficking in Persons) reportgroep van de Nederlandse Antillen heeft CoMensha op 18 juni de vergadering bijgewoond, waarin alle betrokkenen van de verschillende diensten op Curaçao die te maken hebben met mensenhandel, een samenwerkingsprotocol ondertekenden. De Minister van Justitie van de Nederlandse Antillen was hierbij ook aanwezig. Er is samen met de minister gediscussieerd over de onderlinge samenwerking.

Tijdens dit bezoek zijn, samen met de TIP report groep Curaçao, voorbereidingen getroffen voor een conferentie in juni 2008. Daarnaast werden de mogelijkheden voor verdere versteviging van de samenwerking nader onderzocht.

Het doel van de conferentie op 23 en 24 juni was te komen tot samenwerkingsafspraken. De ministers van Nederland, de Nederlandse Antillen en Aruba hebben tijdens de conferentie afgesproken dat, onder andere op het gebied van bestrijding van mensenhandel, samengewerkt zal worden. Er wordt gewerkt aan een memorandum of understanding mensenhandel, mensen-smokkel en illegale immigratie tussen Nederland, Nederlandse Antillen en Aruba.

Eind 2008 heeft CoMensha van het Ministerie van Justitie opdracht gekregen voor kennisopbouw op Nederlandse Antillen en Aruba. In dit kader verzorgde CoMensha in december verschillende trainingen. CoMensha gaf vooral informatie over bescherming van slachtoffers, opvang, assistentie aan slachtoffers van mensenhandel, rechtspositie en registratie.

6.7 Compensatie voor slachtoffers

In september 2008 spraken NGO's en andere stakeholders uit vijftien verschillende Europese landen in Berlijn over de (on)mogelijkheden van het krijgen van compensatie van slachtoffers van mensenhandel. Met andere woorden: het verhalen en compenseren van (im)materiële schade. Hoewel in de meeste landen de mogelijkheid bestaat om (im)materiële schade te verhalen, zijn er vaak obstakels en is de feitelijke toegankelijkheid niet altijd gegarandeerd. Ook niet in Nederland..

De komende drie jaar besteedt een coalitie van NGO's waaronder CoMensha, onder de naam COMP.ACT (European Action Pact for Compensation for Trafficked People), aandacht aan dit onderwerp. In de loop van 2009 zullen er concrete plannen zijn om compensatieaanvragen te faciliteren.

6.8 Internationale congressen

In 2008 heeft CoMensha weer verschillende uitnodigingen ontvangen om internationale congressen en bijeenkomsten bij te wonen. CoMensha vindt het belangrijk haar kennis en expertise bij deze bijeenkomsten in te brengen en zich te laten voeden door andere aanwezige organisaties.

Ontmoetingen tijdens deze bijeenkomsten versterken de internationale samenwerking tussen CoMensha en (N)GO's uit andere landen. Dit is belangrijk omdat CoMensha vaak (achtergrond)informatie uit verschillende landen nodig heeft om haar werk in Nederland goed te kunnen uitvoeren. Daarnaast wil CoMensha leren van best-practices uit andere landen en kan zij haar kennis delen. Omdat er veel internationale bijeenkomsten over het onderwerp mensenhandel zijn, maakt CoMensha altijd een selectie op basis van de voorgenoemde punten.

Door CoMensha bezochte congressen in 2008 waren:

- UN - Global Initiative to Fight Trafficking (Un.Gift), in Wenen: meer dan 1600 deelnemers van (niet)gouvernementele organisaties, politici en vertegenwoordigers van de VN bespraken de belangrijke thema's met betrekking tot mensenhandel.
- ANITP - Reducing the number of Romanian and Bulgarian victims trafficked into Italy and Spain, in Boekarest: de werkconferentie had als doel om ervaringen met en ideeën over het opzetten van een preventiecampagne voor Roemeense en Bulgaarse slachtoffers te verzamelen.
- Nationale Commissie - Reducing the number of Romanian and Bulgarian victims trafficked into Italy and Spain, in Sofia: voortzetting van de conferentie in Boekarest. De werkconferentie had als doel om ervaringen met en ideeën over het opzetten van een preventiecampagne voor Roemeense en Bulgaarse slachtoffers te verzamelen.
- Nederlandse ambassade - seminar, in Madrid: het uitwisselen van kennis en ervaringen en het verder tot stand brengen van netwerken tussen de beide landen. Spaanse en Nederlandse wetgeving komt in grote lijnen overeen. CoMensha verzorgde een lezing en workshop.

Organisatie

Aantal medewerkers in dienst op 1 januari 2008: 9

Aantal medewerkers in dienst op 31 december 2008: 8

Comensha (in dienst in 2008):

<i>S. v.d Berg</i>	consulent mensenhandel
<i>T. van Driel</i>	consulent mensenhandel
<i>J. Keller</i>	consulent mensenhandel
<i>E. Masselink</i>	consulent mensenhandel
<i>R. van Neerbos</i>	consulent mensenhandel
<i>M. Ntoane</i>	consulent mensenhandel
<i>M. Verhoek</i>	ondersteuner
<i>B. de Visser</i>	beleidsmedewerker
<i>M. Muntendam</i>	interim manager helpdesk (per 1 juli 2008)
<i>Directie</i>	
I.R. Smidt	directeur/bestuurder
M. de Cock	adjunct directeur (per 1 juli 2008 uit dienst)
<i>Raad van Commissarissen</i>	
A.J.A. Wiechmann	voorzitter (per 19 november 2008 afgetreden)
G.P.W. Jansen	vice-voorzitter
G.R. Pols	commissaris

Lijst met afkortingen

ACVZ	Adviescommissie Vreemdelingenzaken
ANITP	National Agency Against Trafficking in Persons
AZC	Asielzoekerscentrum
BlinN	Bond labour in Nederland
BNRM	Bureau Nationaal Rapporteur Mensenhandel
DC	Diagnostisch Centrum
EMM	Expertisecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel
IND	Immigratie en Naturalisatie Dienst
IOM	Internationale Organisatie voor Migratie
KMAR	Koninklijke Marechaussee
NGO	Niet Gouvernementele Organisatie
OM	Openbaar Ministerie
RIEC	Regionaal Informatie en ExpertiseCentrum
SIOD	Sociale Inlichtingen en Opsporingsdienst
SRTV	Stichting Religieuzen tegen Vrouwenhandel
TIP	Trafficking in Persons
VWS	Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Meer informatie

CoMensha

Bezoekersadres:

Regentesselaan 31

Postadres:

Johan van Oldenbarneveltlaan 34-36

3818 HB Amersfoort

telefoon: 033 - 448 11 86

fax: 033 - 461 18 85

e-mail: info@comensha.nl

www.comensha.nl

www.mensenhandel.nl

Opmaak:

DAVstudio, Fenna Westerdiep

www.davdigital.com